

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 27. března 2025 ve věci č. 30336/22 – *Laterza a D'Errico proti Itálii*

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal, že předčasné zastavení vyšetřování možné příčinné souvislosti mezi úmrtím příbuzného stěžovatelů na rakovinu plic a výkonem jeho práce v továrně, v níž byl dlouhodobě vystaven škodlivým látkám, představovalo porušení práva na život podle článku 2 Úmluvy v jeho procesní složce.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé jsou syn a manželka G. L., který pracoval v letech 1980 až 2004 ve společnosti zabývající se výrobou a zpracováním kovů a který zemřel v roce 2010 na rakovinu plic.

V únoru 2015 podali stěžovatelé trestní oznámení na neznámého pachatele pro údajné zabití G. L. z nedbalosti s tvrzením, že k jeho onemocnění a úmrtí došlo v důsledku dlouhodobé expozice toxickým látkám při práci ve výrobě oceli. Z lékařské zprávy vyplynulo, že G. L. byl po řadu let vystaven při své práci nepřetržitě azbestu a dalším látkám.

V březnu 2015 požádalo státní zastupitelství oddělení bezpečnosti a prevence při místním zdravotním úřadu (SPESAL), aby zjistilo, u kterých společností G. L. pracoval a jaké byly jeho pracovní povinnosti, a aby předložilo jeho zdravotní dokumentaci a prošetřilo případnou trestní odpovědnost související se vznikem nebo zhoršením jeho onemocnění. V srpnu 2019 předložilo SPESAL svou zprávu, která dospěla k závěru, že vzhledem k nedostatku dostupných dokumentů nelze s dostatečnou mírou jistoty prokázat, že nemoc měla původ ve vykonávané práci, ani určit osoby odpovědné za porušení bezpečnostních opatření.

V srpnu 2019 požádal státní zástupce o zastavení řízení s tím, že ze shromážděných důkazů není možné prokázat původ nemoci ve výkonu povolání. Stěžovatelé podali v reakci na to stížnost a požadovali provedení řady dalších důkazů.

V únoru 2022 vyšetřující soudkyně zamítla stížnost stěžovatelů a řízení zastavila. Učinila tak, ačkoli připustila, že bytí G. L. kuřák, nelze vyloučit, že jeho multifaktoriální onemocnění bylo i nemocí z povolání.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali porušení článku 2 Úmluvy, jelikož vnitrostátní orgány odmítly pokračovat ve vyšetřování úmrtí G. L. a zastavily řízení, aniž by zohlednily znalecký posudek, který prokázal souvislosti mezi nemocí G. L. a jeho předchozí expozicí škodlivým látkám při výkonu práce. Namítali také, že orgány neanalyzovaly důkazy, které by umožnily identifikovat osoby odpovědné za dodržování bezpečnostních opatření v továrně.

a) Obecné zásady

Článek 2 Úmluvy zahrnuje pozitivní závazek státu zajistit, aby v případech úmrtí existoval účinný a nezávislý soudní systém schopný urychleně osvětlit okolnosti, za nichž došlo k útoku na život, určit odpovědné osoby a poskytnout vhodnou nápravu obětem (*Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, č. 41720/13, rozsudek ze dne 25. června 2019, § 137, 157–159). Článek 2 vyžaduje, aby vyšetřování bylo „důkladné“, což znamená, že orgány musí vždy vynaložit značné úsilí ke zjištění, co se stalo, a nesmí se spoléhat na ukvapené nebo nepodložené závěry k uzavření vyšetřování nebo ke zdůvodnění svých rozhodnutí. Jakýkoli nedostatek ve vyšetřování, který oslabuje jeho schopnost zjistit příčiny újmy nebo totožnost odpovědných osob, představuje riziko, že nebude naplněn požadovaný standard

účinnosti (*Elena Cojocarú proti Rumunsku*, č. 74114/12, rozsudek ze dne 22. března 2016, § 113). Totéž platí zejména pro výkon nebezpečných průmyslových činností, kde Soud rozhodl, že „soudní systém požadovaný článkem 2 musí být takový, aby zajistil trestní postih ztrát na životech vyplývajících z nebezpečné činnosti, pokud a v rozsahu, v jakém výsledky vyšetřování takový trestní postih odůvodňují“ (*Öneryıldız proti Turecku*, č. 48939/99, rozsudek velkého senátu ze dne 30. listopadu 2004, § 94).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

V projednávané věci bylo úkolem Soudu přezkoumat, zda se vnitrostátní soudy věcí zabývaly s důkladností požadovanou článkem 2 Úmluvy; jinými slovy, zda učinily vše, co od nich bylo možné rozumně očekávat, aby identifikovaly osoby odpovědné za jakékoli porušení bezpečnostních opatření (*Elena Cojocarú proti Rumunsku*, cit. výše, § 113).

Soud podotkl, že v jiných řízeních týkajících se trestní odpovědnosti vedoucích pracovníků továren, kde byli zaměstnanci vystaveni azbestu, se vnitrostátní soudy již zabývaly otázkou možné odpovědnosti více osob za porušení bezpečnostních předpisů. Přijaly různé přístupy k určení okamžiku vzniku onemocnění, a tím i k rozhodnutí o odpovědnosti osoby zodpovědné za dodržování bezpečnostních opatření v daném období. Analýza dostupné judikatury provedená Soudem ukázala, že bez ohledu na zvolenou metodologii je povinností soudu přihlédnout při zjišťování příčinné souvislosti mezi expozicí škodlivé látky a onemocněním k relevantním vědeckým závěrům ve znaleckých posudcích vypracovaných v průběhu řízení. Soudy se k nim musí vyjádřit a aplikovat jejich principy na zjištěný skutkový stav případu.

V projednávané věci však bylo trestní řízení zahájené stěžovateli zastaveno, protože se nepodařilo určit počáteční okamžik příčinné souvislosti, ani překonat tuto překážku pomocí důkazů uvedených ve stížnosti stěžovatelů. Vyšetřující soudkyně uvedla, že není možné „v situaci, kdy bylo odpovědných více osob, určit přesné období, během něhož byla pracovníkem absorbována tzv. spouštěcí dávka, a v důsledku toho identifikovat osobu odpovědnou za bezpečnostní opatření v daném období“.

Soud poznamenal, že na rozdíl postupu stanoveného vnitrostátní soudní praxí nebyl závěr italských orgánů v této věci založen na žádném znaleckém posudku vycházejícím z relevantních vědeckých poznatků. Nebyl podložen žádným vědeckým vysvětlením ani konkrétními okolnostmi případu, které by znemožňovaly posouzení relevantního období expozice škodlivým látkám za účelem zjištění příčinné souvislosti s onemocněním G. L. Soud proto shledal, že vyšetřující soudkyně nedostatečně objasnila metodologii použitou při rozhodování. Stejně tak Soud odmítl argument vlády, že rozhodnutí o zastavení řízení bylo založeno na specifických okolnostech daného případu.

V této souvislosti stěžovatelé ve své stížnosti proti rozhodnutí o zastavení řízení požadovali, aby byly do spisu zařazeny vědecké a epidemiologické zprávy vypracované v obdobných trestních řízeních. Chtěli také, aby byl vypracován znalecký posudek týkající se zdravotní historie a stavu G. L. Vyšetřující soudkyně však žádost o doplnění důkazů zamítla a nenařídila žádné další vyšetřování.

Navíc zpráva SPESAL poukazovala na několik mezer v pracovních záznamech G. L., vzniklých zejména v důsledku nemožnosti získat dokumenty, které by mohly tuto část případu objasnit.

S ohledem na neúplnost zprávy SPESAL a důkazy předložené stěžovateli, které rozhodnutí o zastavení řízení vůbec nezohlednilo, Soud shledal, že bylo žádoucí poskytnout vysvětlení vědeckých nebo skutkových důvodů údajné nemožnosti určit počáteční moment příčinné souvislosti. V případě absence takových vysvětlení mělo být ve vyšetřování pokračováno za účelem shromáždění dalších důkazů. V projednávané věci však bylo rozhodnutí o zastavení řízení založeno na kruhovém uvažování, podle něhož, jelikož bylo odpovědných více osob, bylo třeba určit počáteční moment příčinné souvislosti; avšak právě kvůli tomu, že bylo zapojeno více osob, nebylo možné tento moment identifikovat.

Z rozhodnutí vnitrostátních orgánů tedy jasně vyplynulo, že důvodem pro zastavení řízení byla skutečnost, že G. L. pracoval pod vedením více osob, což ztížilo určení příčinné souvislosti. Soud konstatoval, že v takovém kontextu, s ohledem na relevantní vnitrostátní judikaturu a skutečnost, že

pracovní příčina onemocnění G. L. nebyla od počátku vyloučena, měl příslušný soud nařít další vyšetřování za účelem zjištění možné existence příčinné souvislosti mezi expozicí škodlivým látkám a onemocněním zesnulého G. L., s cílem identifikovat odpovědné osoby.

Aniž by Soud předjímal výsledek dalšího vyšetřování, a zejména vyšetřovací úkony, které měly být nařízeny, dospěl k závěru, že vnitrostátní soudy nevynaložily dostatečné úsilí ke zjištění skutkového stavu věci a že rozhodnutí o ukončení vyšetřování nebylo řádně odůvodněno.

Soud tak shledal, že vyšetřování nebylo účinné a že došlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní složce.